

Nr 229.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fältflygarnas avlöningsförmåner m. m.; given Stockholms slott den 9 april 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nilsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I syfte att stimulera rekryteringen av fältflygare och förmå fältflygare att frivilligt kvarstå i tjänst efter första anställningstidens slut föreslås i propositionen vissa förbättringar av fältflygarnas förmåner. Sålunda föreslås förbättring av deras befodringsförhållanden och därmed av deras löneförmåner. Vidare förordas att nuvarande avgångsförmåner ersättes med en utan behovsprövning utgående tjänstepremie. Slutligen föreslås höjning av de premier, som nu utgår för fullgörande av frivillig repetitionsövning.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 9 april 1952.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden SKÖLD, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, följande.

Inledning.

Genom beslut av 1946 års riksdag (prop. 120, p. 4; rd. skr. 365) infördes vid flygvapnet en ny kategori korttidsanställt manskap, stamflygförare, numera benämnda fältflygare. Dessa skulle ersätta alla i krigsorganisationen såsom flygförare placerade reservofficerare, stamunderofficerare, reservunderofficerare och värnpliktiga flygförare. På grund av den otillfredsställande rekryteringen av flygförarpersonal under de senaste åren beslöt emellertid 1951 års riksdag (prop. 110, p. 5; rd. skr. 4) att reservofficerare i flygförartjänst ånyo skulle utbildas övergångsvis.

Första anställningstiden för fältflygare omfattar cirka 5 år 10 månader för dem som avlagt realexamen eller har däremot svarande kunskaper (kategori Er). För andra (kategori Ef) är utbildningstiden omkring 10 månader längre, motsvarande tiden för en till Roslagens flygkår (F 2) förlagd förberedande utbildning. Vid anställningens början skall elev vara lägst 18 år och högst 21 år gammal. Avsked skall meddelas senast med utgången av löpande anställningstid under det år fältflygaren fyller 28 år. Efter avskedet är fältflygaren skyldig att fullgöra två repetitionsövningar i flygtjänst. Dessutom kan fältflygaren frivilligt fullgöra ytterligare två repetitionsövningar. Den grundläggande flygutbildningen av fältflygare — föregången beträffande kategori Ef av nyssnämnda förberedande utbildning vid F 2 — äger rum vid krigsflygskolan (F 5) och fortgår omkring 10 månader. Därefter följer grundläggande flygslagsutbildning vid flottilljerna under omkring 1½ år. Utbildningen fullföljes med fortsatt flygslagsutbildning och allmän flygträning samt — för den som icke uttagits till utbildning till officer — viss civilanställningsutbildning. Fältflygare må befordras till vicekorpral efter genomgången grundläggande flygut-

bildning, till korpral efter 6 månaders grundläggande flygslagsutbildning samt till furir efter ytterligare 6 månaders sådan tjänstgöring. De fältflygare, som icke uttages för officersutbildning, har sedan de blivit furirer inga ytterligare befodringsmöjligheter. — Den nämnda civilanställningsutbildningen äger normalt rum under de tre sista vinterhalvåren av första anställningstiden och omfattar cirka 400 timmar varje vinterhalvår. För fältflygare, som kvarstår i tjänst efter utgången av första anställningstiden, må enligt gällande bestämmelser civilanställningsutbildningen fortgå i motsvarande omfattning. För underlättande av fältflygares övergång till civil verksamhet kan tjänstledighet i civilanställningssyfte beviljas under viss tid. Fältflygaren kan efter avskedet erhålla värnpliktslån, varjämte för honom gäller de förmåner, varom stadgas i kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 456) med bestämmelser för underlättande av fast anställt manskaps övergång till civil verksamhet. Dessa förmåner är avskedspremie å 500—800 kronor, civilanställningsförsäkring med en efter behovsprövning utgående försäkringssumma å 2 300—5 300 kronor jämte rörligt tillägg samt stipendium för yrkesutbildning.

I skrivelse den 9 juni 1951 har *chefen för flygvapnet* framlagt förslag till förbättring av fältflygarnas anställningsvillkor m. m. En sådan förbättring har ansetts nödvändig på grund av det otillfredsställande rekryteringsläget ävensom med hänsyn till personalens arbetsuppgifter samt kravet på god ekonomi och betryggande flygsäkerhet. Härom har *chefen för flygvapnet* anfört i huvudsak följande.

Vid utbyggd fältflygarorganisation räknades med en årlig rekrytering av 276 fältflygare (200 av kategori Ef och 76 av kategori Er) mot 290 under utbyggnadstiden. Detta rekryteringsbehov vore beräknat efter flygvapnets organisation enligt 1948 års riksdagsbeslut och med utgångspunkt i en medelanställningstid motsvarande första anställningstiden. Beslutet vid 1949 års riksdag om förstärkning av ytterligare tre dagjaktflottiljer medförde behov av ytterligare 27 fältflygare. För att erhålla dessa avsåges icke någon ökning av den årliga rekryteringen skola ske utan det räknades med att 27 fältflygare frivilligt skulle stanna i tjänst ett år efter första anställningstidens slut. Under budgetåren 1947/51 hade för uttagningsprov in kallats respektive 328, 445, 468 och 609 ynglingar. Av dessa hade kunnat godkännas för anställning respektive 176, 193, 145 och 219. Gallringsprocenten under den grundläggande flygutbildningen vid F 5 hade i medeltal varit 52,7 %, vilket visade, att antagningsfordringarna icke varit för höga, enär man räknat med en normal avgång av 50 % under nämnda utbildning. Med hänsyn till den hitillsvarande dåliga rekryteringen fordrades en betydande ökning av antalet sökande eller en höjning av de sökandes kvalitet för att fältflygarkadern skulle kunna planenligt utbyggas och vidmakthållas.

De fältflygare, som icke uttoges för officersutbildning, hade sedan de blivit furirer ingen ytterligare befodrigan att sträva efter. Detta förhållande hade påverkat fältflygarnas intresse för tjänsten och då speciellt flygtjänsten. Särskilt under det sista året av anställningen visade en del fältflygare viss obenägenhet för att flyga krigsflygplan. Detta syntes föräledas av en strävan hos dem att vid den tidpunkt, då återgången till civil verk-

samhet började nalkas, så långt som möjligt minska de med flygtjänsten förenade riskerna. Om denna tendens bleve mer allmän, komme flygförbandens krigsberedskap och krigsduglighet att sjunka. Det vore därför nödvändigt att skapa ett eftersträfvansvärt mål, som under senare delen av anställningstiden kunde nås av dem som visade intresse av att vidmakthålla och förbättra sin krigsduglighet som flygförare i krigsflygplan.

Såsom anförts krävde utbyggnaden och vidmakthållandet av fältflygarkadern att ett mindre antal fältflygare fullgjorde frivillig tjänstgöring efter första anställningstidens slut. I den mån den årliga rekryteringen av fältflygare, trots rekryteringsfrämjande åtgärder, icke skulle uppgå till vad man räknat med, vore det angeläget att de härigenom uppkommande luckorna så långt möjligt täcktes genom att ytterligare fältflygare frivilligt kvarstode i tjänst efter första anställningstidens slut. Genom att premiera sådan frivillig tjänstgöring med avgångsförmåner, medgivande bättre omskolningsmöjligheter, skulle man sannolikt samtidigt uppnå en rekryteringsfrämjande effekt. En sådan ökning av fältflygarnas medelanställningstid och därmed medelålder, som bedömdes möjlig inom vissa gränser utan att allvarligt sänka flygförbandens krigsduglighet, skulle även medföra lägre kostnader. Skälet till att man trots detta vid införandet av fältflygarkategorien icke räknade med längre första anställningstid än som gjordes var, att en sådan åtgärd skulle verka starkt rekryteringshämmande. Hitillsvarande erfarenheter i fråga om första anställningstidens längd för olika personalkategorier bestyrkte detta.

Vidare kunde framhållas att — medan, som tidigare anförts, fältflygarna efter befordran till furir icke hade någon ytterligare befordran att vänta, frånsett de som uttoges till officersutbildning — fast anställt manskap tillhörande yrkesgrenarna signalister, trupp utbildare och hjälptechniker kunde vinna befordran till underofficerare (vederlikar) och — för trupp utbildarna — flottiljpoliser samt att manskap tillhörande de båda sistnämnda yrkesgrenarna kunde vinna befordran till överfurir efter 6 respektive 5 års tjänst. Dessa förhållanden skapade olust bland fältflygarna och visade sig framkalla minskat intresse för tjänsten under första anställningstiden och för frivillig tjänstgöring efter dess slut.

Flygvapenchefen har med hänsyn till vad sålunda anförts förklarat, att det vore nödvändigt att vidtaga åtgärder för att förbättra rekryteringen av fältflygare, vidmakthålla deras intresse för tjänsten och säkerställa att tillräckligt antal frivilligt kvarstannade i tjänst under viss tid efter första anställningstidens slut. De åtgärder som därvid främst borde komma i fråga vore enligt flygvapenchefen förbättring dels av fältflygarnas befordringsmöjligheter och löneförmåner och dels av fältflygarnas förmåner i samband med anställningens upphörande.

Enligt flygvapenchefens framställning talade för en förbättring av fältflygarnas anställningsvillkor även andra skäl än nödvändigheten att trygga den planliga utbyggnaden och vidmakthållandet av fältflygarkadern. Här om har anförts bl. a. följande.

Fältflygaryrket vore riskfyllt och slitande samt fordrade — förutom god fysisk och psykisk kondition — stor offervilja av utövarna. Yrket ställde även stora krav på den enskildes omdöme och ansvarskänsla. Hur stora kraven vore på fältflygarna framginge bäst av gallringssiffrorna. Av de 468 ynglingar som budgetåret 1949/50 inkallats till uttagningsprov beräk-

nades endast cirka 13 % bliva godkända i den grundläggande flyg- och flygslagsutbildningen och därigenom godkända för fortsatt tjänstgöring vid flygvapnet. Kravet på att upprätthålla en betryggande kvalitet hos flygförarpersonalen vore särskilt framträdande inom ett flygvapen, där de materiella tillgångarna samt möjligheterna till materielersättning vore begränsade. Flygplanens värde vore så högt — både rent ekonomiskt och med hänsyn till ersättningsmöjligheterna i krig — att det icke skulle vara försvarligt att låta dem flygas av mindre kvalificerad personal; detta skulle ej heller vara försvarligt ur flygsäkerhetssynpunkt.

Befordringsmöjligheter och löneförmåner.

Chefen för flygvapnet har föreslagit att i samband med en förbättrad befordringsgång borde i överensstämmelse med ett allmänt önskemål bland fältflygarna följande nya tjänstegradsbenämningar införas, nämligen fältflygarelev (Mha 1), fältflygare av 3. graden (Mha 2), fältflygare av 2. graden (Me 1 och 2), fältflygare av 1. graden (Me 3) och förste fältflygare (Me 4). Liksom nu borde beställning i Mha 1 erhållas under grundläggande flygutbildning. Dessförinnan skulle fältflygareleven vara anställd över stat. Efter godkänd grundläggande flygutbildning borde beställning kunna nås såsom fältflygare av 3. graden (Mha 2), vilket innebure att denna beställning erhöles $\frac{1}{2}$ år tidigare än vad nu vore fallet. Befordran till fältflygare av 2. graden (Me 1) skulle ske vid samma tidpunkt som befordran till furir f. n. ägde rum eller efter 12 månaders godkänd grundläggande flygslagsutbildning. Beställning som fältflygare av 1. graden (Me 3) borde erhållas två år efter befordran till 2. graden av de fältflygare som uppfyllde uppställda fordringar beträffande användbarhet i krig i förbandens flygstyrkor. Till förste fältflygare (Me 4) skulle endast kunna befordras den som vore användbar såsom rotechef i förbandens flygstyrkor i krig eller som lärare i flygtjänst. De skickligaste fältflygarna borde kunna erhålla sådan befordran redan efter ett års väl vitsordad tjänst såsom fältflygare av 1. graden.

Den ökning av fältflygarnas befordringsmöjligheter som flygvapenchefen sålunda föreslagit skulle komma att innebära bland annat att befordran till underofficer (förste fältflygare) kunde erhållas utan den f. n. obligatoriska utbildningen vid underofficersskola. Flygvapenchefen har härom i huvudsak anfört följande.

Tjänstgöringen såsom rotechef vid divisions flygstyrka eller som lärare i flygtjänst vore av sådan art att den berättigade till underofficers grad och förmåner. Då ifrågavarande personal, som efter särskilt medgivande borde få kvarstå i tjänst högst till 30 års ålder, icke avsåges skola normalt fullgöra uppgifter i stabs- eller administrativ tjänst, funnes ingen anledning att ge denna personal sådan utbildning som erhöles vid underofficersskola.

Avgångsförmåner.

Chefen för flygvapnet har anfört i huvudsak följande.

Fältflygarna vore äldre än övriga yrkesgrenars manskap vid övergång till civil verksamhet efter första anställningens slut, varigenom övergångssvä-

righeterna bleve större för fältflygarna än för övrigt korttidsanställt manskap. Härtill komme att den utbildning som fältflygarna erhöle under sin militära anställning till övervägande del måste vara inriktad på tjänstgöring som flygförare och således endast i mycket begränsad omfattning kunde medföra civila utkomstmöjligheter. Endast ett fåtal kunde nämligen räkna med anställning som förare inom civilflyget eller som trafikledare på civila eller militära flygplatser. Det stora flertalet av fältflygarna måste omskolas för att få civila anställningar. Möjligheterna att få sådan anställning utan att i avsevärd grad sänka standarden från fältflygartiden syntes vara små med nu utgående civila anställningsförmåner. Detta vore i och för sig tillräckligt skäl för att förbättra fältflygarnas nuvarande civilanställningsförmåner. De för fältflygarna särskilt stora övergångssvårigheterna framkallade dessutom under anställningstiden oro för framtiden. Detta hade i sin tur medfört bristande intresse för tjänsten vid flygvapnet och från fältflygarnas sida en ur rekryteringssynpunkt ogynnsam påverkan på de ynglingar, som utgjorde fältflygarnas rekryteringskälla. Även dessa förhållanden utgjorde välgående skäl för att ytterligare underlätta fältflygarnas omställning till civil verksamhet.

Om första anställningstiden för fältflygarna avkortades, skulle detta medföra minskade svårigheter i samband med övergång till civil verksamhet. En sådan åtgärd skulle dock vara i hög grad betänkelig, bland annat av ekonomiska skäl. Fältflygarnas utbildning vore mycket dyrbar och den tid under vilken de kunde utnyttjas borde därför ej göras för kort. En minskning av första anställningstiden skulle medföra ökade utbildningskostnader genom att den årliga rekryteringen måste ökas för att uppväga det minskade antalet årskullar i aktiv tjänst. Ökningen av rekryteringen skulle sedan i sin tur fordra höjning av krigsflygskolans kapacitet, försvåra flygslagsutbildningen vid förbanden genom större antal elever och medföra behov av fler flygplan för utbildning såväl under grundläggande flygutbildning som grundläggande flygslagsutbildning. En ökning av tiden för nuvarande civilanställningsutbildning i sådan omfattning, att den på ett avgörande sätt skulle kunna förbättra fältflygarnas utgångsläge vid övergång till civil verksamhet, vore icke möjlig med hänsyn till den tid som fordrades för att fältflygarna skulle kunna uppehålla sin flygskicklighet. Förbättringen måste därför avse förmånerna i samband med anställningens upphörande.

Chefen för flygvapnet har övervägt två alternativ för att uppnå denna förbättring. Det ena alternativet avsåg i princip att bibehålla nuvarande avgångsförmåner, varvid dock avskedspremiens och civilanställningsförsäkringens belopp skulle avsevärt höjas. Detta alternativ toge främst sikte på att förbättra fältflygarnas möjligheter att efter anställningens slut skaffa sig sådan utbildning, att övergång till civilt yrke kunde ske utan stor standardsänkning. De flesta avgångsförmånernas villkorliga natur vore emellertid en nackdel, som gjorde dessa förmåner mindre eftersträvansvärda. De syntes därför icke i tillräcklig grad kunna uppmuntra till önskvärd frivillig tjänstgöring och icke heller verka rekryteringsfrämjande på det sätt som skulle vara fallet med ovillkorligt utgående förmåner. — Det andra alternativet toge sikte på att skapa sådana avgångsförmåner, som icke endast förbättrade möjligheterna till omskolning till civilt yrke utan även beräknades i betydligt högre grad än åtgärderna enligt det första alternativet

främja rekryteringen och intresset för frivillig tjänstgöring efter första anställningstidens slut. Flygvapenchefen, som förordat det senare alternativet, har därom i huvudsak anfört följande.

Nuvarande avgångsförmåner borde utbytas mot en *tjänstepremie*, som utan behovsprövning skulle utbetalas efter anställningens slut. Premien skulle bestämmas till summan av ett visst antal månadslöner och skulle i förekommande fall minskas med belopp, som beställningshavare uppburit i avgångsförmåner från tidigare innehavd manskapsbeställning, ävensom med lön, som han uppburit under tjänstledighet i civilanställnings-syfte. Premien skulle i regel utbetalas månadsvis under det antal månader, som tagits som utgångspunkt vid beräkning av premiens storlek. Hela tjänstepremien eller större del av denna borde utbetalas på en gång endast till fältflygare som vid särskild prövning kunde styrka att han vore i behov av ett större belopp för att exempelvis starta en egen rörelse eller för annat ändamål med betydelse för hans framtida utkomst. Med hänsyn till att tjänstepremien icke endast skulle utgöra ett medel för omskolning utan även bl. a. kompensation för yrkesgrenens speciella anställningsförhållanden borde — därest tjänstepremieberättigad fältflygare (f. d. fältflygare) avlede — viss del (50 %) av tjänstepremien utbetalas till efterlevande, gentemot vilken han vore försörjningspliktig. Tjänstepremie skulle icke tillkomma den som efter första anställningstid såsom fältflygare tillträdde tjänst i någon av lönegraderna Me 1, 2, 3 eller 4 eller annan militär eller civilmilitär beställning vid försvaret, å vilka 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente ägde tillämpning. För den som slutade före första anställningstidens utgång borde nuvarande bestämmelser angående avgångsförmåner fortfarande gälla. Ärende rörande tjänstepremie och utbetalning av sådan skulle handhavas av försvarets socialbyrå.

Vid beräklandet av tjänstepremiens storlek skulle man utgå från den löneklass i vilken vederbörande vore placerad vid avgången från tjänsten. Beloppet skulle utgöras av summan av lönerna (rörligt tillägg inräknat) på medeldyrort under ett med hänsyn till anställningstiden varierande antal tjänstgöringsmånader. För den som avginge vid första anställningstidens slut skulle tjänstepremien motsvara lönen under 12 tjänstgöringsmånader. För varje års frivillig tjänstgöring efter första anställningstidens slut skulle premien ökas med belopp motsvarande lönen under ytterligare tjänstgöringsmånader. De år som följde närmast efter första anställningstidens slut borde premieras förhållandevis högre än därpå följande för att icke fältflygarna genom likformigt växande premier skulle lockas att kvarstå längre i tjänst än som normalt kunde anses förenligt med deras bästa.

Med tillämpning av vad sålunda anförts har flygvapenchefen föreslagit, att tjänstepremien skulle bestämmas enligt följande tablå.

Antal månadslöner vid en anställningstid som fältflygare						
= första anställningstiden	= första anställningstiden och därutöver					
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	6 år
12	18	23	26	28	29	30

Flygvapenchefen har räknat med att, sedan tjänstepremier införts, 50 % av varje årskull fältflygare frivilligt skulle komma att kvarstå i tjänst ett år efter den första anställningstidens slut. Av varje sådan kull beräknades 20 % frivilligt kvarstå i tjänst under fyra år.

Premier för fullgjorda repetitionsövningar.

Efter att ha fullgjort de två obligatoriska repetitionsövningarna äger f. d. fältflygare uppbära premie med 500 kronor. Vidare utgår premie för fullgörande av de båda frivilliga repetitionsövningarna med 500 kronor för varje övning.

Chefen för flygvapnet har föreslagit, att ifrågavarande premier höjes till 1 000 kronor för de obligatoriska repetitionsövningarna och till likaledes 1 000 kronor för envar av de frivilliga repetitionsövningarna. Såsom skäl härför har flygvapenchefen anfört bland annat följande.

När storleken av dessa premier bestämdes hade man utgått ifrån att fältflygarna skulle erhålla samma belopp som då utginge till reservofficersaspiranter samt värnpliktiga flygförare och bombfällare. För att stimulera intresset för deltagande i frivilliga repetitionsövningar hade premien emellertid delats upp så att huvuddelen av beloppet skulle utbetalas i samband med dessa övningar. Sedan fältflygarnas premier bestämdes hade emellertid premierna till värnpliktiga, som genomgått officersutbildning, höjts till 3 000 kronor. Det hade bedömts nödvändigt att öka nuvarande premier jämväl för att förmå fältflygare att fullgöra frivilliga repetitionsövningar.

Kostnadsberäkningar.

Den föreslagna ökningen av fältflygarnas löneförmåner under anställningstiden och införandet av tjänstepremie efter anställningstidens slut samt höjda premier för fullgjorda repetitionsövningar har chefen för flygvapnet beräknat medföra en kostnadsökning av i runt tal (350 000 + 450 000 + 100 000 =) 900 000 kronor, jämfört med nuvarande kostnader vid full rekrytering och fullt utbyggd fältflygarorganisation. Utgångspunkten vid denna beräkning har bl. a. varit att de förbättrade avgångsförmånerna skulle förmå dem inom varje årskull fältflygare som uppnådde första anställningstidens slut att fullgöra viss frivillig tjänstgöring. Härigenom kunde den årliga rekryteringen av fältflygare minskas från 276 till 232. Den minskade rekryteringen medförde å andra sidan lägre kostnader under förberedande och grundläggande utbildning. Kostnadsminskningen härför har chefen för flygvapnet beräknat till cirka 2 400 000 kronor. De föreslagna ändringarna i fältflygarnas anställningsvillkor m. m. komme alltså enligt flygvapenchefen att innebära en årlig kostnadsbesparing av (2 400 000 — 900 000 =) 1 500 000 kronor sedan fältflygarorganisationen utbyggs i överensstämmelse med 1949 års riksdagsbeslut.

Yttranden.

Chefen för försvarsstaben har tillstyrkt flygvapenchefens förslag.

Försvarets civilförvaltning har uttalat att de föreslagna åtgärderna i syfte att erhålla en fullgod rekrytering av fältflygare syntes kunna komma att bidra till en bättre rekrytering, varför civilförvaltningen icke ville motsätta sig att förslaget lades till grund för beslut i ämnet.

Beträffande den föreslagna tjänstepremien har civilförvaltningen ifrågasatt huruvida icke så stor del av tjänstepremien, som till beloppet motsvarade försäkringssumman vid civilanställningsförsäkring, borde utgå efter särskild behovsprövning i syfte att minska riskerna för missbruk av förmånen. Den som efter avgång från anställning som fältflygare tillträdde civil statstjänst borde vidare vara utesluten från rätten att erhålla tjänstepremie.

Civilförvaltningen har vidare anfört att, därest medgivande lämnades dödsbo efter avliden fältflygare att utfå viss del av tjänstepremie, konsekvensen syntes bjuda att jämväl efterlevande till avliden värnpliktig beredes möjlighet att utfå i värnpliktsavlöningskungörelsen avsedd premie.

Beträffande premierna i anledning av fullgjorda repetitionsövningar har civilförvaltningen ifrågasatt om tillräcklig anledning föreläge att nu höja dessa premiebelopp.

Försvarets socialbyrå har förklarat sig dela flygvapenchefens uppfattning att åtgärder måste vidtagas för att häva hittillsvarande rekryteringssvårigheter inom yrkesgrenen fältflygare samt att för vinnande av detta syftemål en förbättring av de ekonomiska förmånerna vore erforderlig. Socialbyrån har emellertid förklarat sig tveksam rörande den föreslagna utformningen av civilanställningsförmånerna, främst med tanke på risken för missbruk av desamma.

Två ledamöter har anmält avvikande mening och anfört följande. Premiernas utbetalande borde icke vara beroende av prövning. En betydande del av premierna borde utbetalas i samband med avskedet samt återstoden på sätt chefen för flygvapnet föreslagit.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett befoget, att fältflygarnas avgångsförmåner höjes och att dessa därvid lägges på en högre nivå än för andra liknande grupper inom försvaret men har med tanke på rekryteringsmöjligheterna till försvaret i dess helhet ifrågasatt om den föreslagna konstruktionen och storleken av förmånerna vore lämpligt avvägda.

Statskontoret har uttalat att i betraktande av de för fältflygarna speciella tjänstgöringsförhållandena och de med denna anställning förenade särskilda riskerna vissa skäl talade för att fältflygarna erhöles ersättning efter förmånligare grunder än de som för närvarande gällde. Statskontoret har emellertid förklarat sig hysa starka betänkligheter mot att för fältflygarnas del genomföra separata åtgärder i detta syfte med hänsyn till de konsekvenser som härigenom kunde uppkomma för manskapsrekryteringen till andra

vapenslag. Gottgörelsen till fältflygarna borde i stället ansluta sig till det ersättningssystem, som tillämpades för det korttidsanställda manskapet i övrigt, varjämte man i en eller annan form borde tillförsäkra fältflygarna särskild ersättning vid anställningstidens slut. De sammanlagda förmånerna syntes emellertid icke rimligen kunna ges den storleksordning som flygvapenchefen förordat.

Statskontoret har vidare framhållit att lönegraden Me 3 överhuvudtaget icke utnyttjades i det statliga lönesystemet och lönegraden Me 4 icke hittills tagits i anspråk för korttidsanställd personal. Frågan om användandet av dessa båda lönegrader vore av sådan principiell natur att spørsmålet härom borde lösas i ett vidare sammanhang. Med hänsyn härtill avstyrktes förslaget i denna del. Beträffande premierna för fullgjorda repetitionsövningar har statskontoret ansett att premien för de båda obligatoriska repetitionsövningarna borde bibehållas vid oförändrat belopp d. v. s. vid 500 kronor, medan statskontoret tillstyrkt att premien för var och en av de frivilliga repetitionsövningarna höjdes till 1 000 kronor.

Statens lönenämnd har framhållit att i betraktande av den särställning fältflygarna intoge jämfört med beställningshavare vid övriga yrkesgrenar inom krigsmakten ingen anledning funnes till erinran mot de föreslagna lönegradsplaceringarna för fältflygare av 1. graden samt förste fältflygare.

Beträffande tjänstepremie har lönenämnden ansett det knappast vara lämpligt att de betydande belopp det här gällde skulle ställas till vederbörandes förfogande utan någon som helst kontroll i fråga om dispositionen av desamma. Lönenämnden har därför föreslagit att åtminstone viss del, förslagsvis hälften, av tjänstepremiebeloppet, skulle utbetalas allenast efter särskild prövning.

Beträffande den föreslagna höjningen av premierna för fullgjorda repetitionsövningar har lönenämnden icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att tillstyrka förslaget i denna del, i vart fall icke såvitt angår premierna för de obligatoriska repetitionsövningarna.

1949 års tjänsteförteckningskommitté — som yttrat sig endast angående de föreslagna befordringstjänsterna för fältflygare — har anfört att flygvapenchefens förslag i detta avseende icke givit kommittén anledning till någon erinran.

Försvarets skolnämnd har beträffande civilanställningsutbildningen uttalat att ett bifall till flygvapenchefens förslag icke skulle föregripa eller förrycka försvarets skolutrednings slutgiltiga ställningstagande beträffande denna utbildning. Förutsättningen därför vore emellertid att möjligheter hölles öppna att i viss utsträckning ge de ifrågasatta förmånerna formen av organiserad civilanställningsutbildning.

Svenska officersförbundet har förklarat sig fullt införstått med nödvändigheten av att ekonomisk gottgörelse för flygtjänsten utmättes enligt förmånliga och frikostiga normer. Detta kunde emellertid ske utan att rimlig och fastställd kompetens för regelmässigt uppnående av officers eller

underofficers tjänsteställning för fast anställd personal åsidosattes. Därest förslaget genomfördes i detta hänseende skulle det innebära orättvisor mot och skapa misstämning hos andra yrkesgrupper inom försvaret, vilka vore svårrekryterade och vilka inom sina områden i yrkesskicklighet väl kunde mäta sig med fältflygarna.

Svenska underofficersförbundet har ansett att en förbättring av fältflygarnas möjligheter till framtida anställning inom flygvapnet vore det förnämsta medlet att uppnå en fullgod rekrytering. Den pågående avvecklingen av kategorien aktiva underofficerare i flygförartjänst borde enligt förbundet avbrytas och denna kategori i fortsättningen rekryteras från fältflygarna. De flygande underofficerarna hade visat sig användbara upp till 45-årsåldern. Förbundet hade vid en snabbundersökning funnit, att minst 18 fältflygare ur varje årskull skulle kunna beredas framtidsanställning såsom officerare eller underofficerare inom flygvapnet.

Den föreslagna förbättringen av fältflygarnas befordringsmöjligheter ansåge förbundet skulle få endast ringa rekryteringsfrämjande verkan, eftersom de nya befordringstjänsterna icke medförde någon tryggad anställning för framtiden.

Beträffande tjänstepremien har förbundet anfört att denna för att fylla avsett ändamål måste kunna utbetalas efter anställningens slut utan föregående behovsprövning. Härigenom skulle den komma att få karaktären av ett sparmål, som den enskilde kunde inrikta sig på. De föreslagna tjänstepremiernas belopp syntes icke vara fullt tillräckliga för att syftet med premierna skulle vinnas.

Försvarsväsendets underbefälsförbund har uttalat att fänriksbefordran borde ersätta den föreslagna befordran till fältflygare av 1. graden och förste fältflygare. Fänriksbeställning skulle sålunda tillträdas vid den tidpunkt då enligt flygvapenchefens förslag befordran till fältflygare av första graden skulle äga rum. Ett sådant befordringsalternativ skulle för den enskilde ge betydligt bättre utbyte än vad flygvapenchefen föreslagit. Först genom befordran till officersgrad erhöles den förbättrade standard, vilken ansetts böra eftersträvas för att förmå till ökat anställningstagande och kvarstående i tjänst.

Förbundet har vidare anfört att överfurirsgraden såsom långtjänstunderbefälsgrad icke borde göras till en passagegrad. Starka skäl talade för att överfurirsgraden icke toges i anspråk, i synnerhet som de fördelar, som genom en överfurirsbefordran kunde komma fältflygarna till del, måste anses vara problematiska.

Förbundet har vidare förklarat sig anse att de föreslagna civilanställningsförmånerna vore otillräckliga. Förbundet har hävdad att avgångsförmånerna — oavsett hur befordringsfrågorna löstes och oavsett i vilken beställning den avgående lämnade tjänsten — borde vara lika för envar beställningshavare med samma tjänstetid.

Departementschefen.

Rekryteringen av flygförarpersonal — såväl officerare som fältflygare — har under senare år icke varit tillfredsställande. För att så snabbt som möjligt öka antalet flygförare beslöt 1951 års riksdag att reservofficerare under en övergångstid ånyo skulle utbildas i flygförartjänst. Återinförandet av flygande reservofficerare är emellertid att anse som en nödfallsåtgärd. Detta system är i förhållande till effekten mycket dyrbart, enär de flygande reservofficerarna endast under relativt kort tid är användbara såsom förare av krigsflygplan. Utvecklingen mot alltmer svårflugen materiel gör det nämligen praktiskt taget omöjligt att omskola reservofficerarna för nya flygplantyper enbart under officerarna i fred åvilande tjänstgöring.

Tyvärr har rekryteringen av reservofficerare i flygförartjänst icke heller lämnat önskat resultat. Endast omkring hälften av beräknat antal reservofficersaspiranter har sålunda kunnat anställas under år 1951. Såvitt nu kan bedömas synes någon förbättring av rekryteringen icke vara att förvänta vare sig beträffande reservofficerare i flygförartjänst eller beträffande fältflygare därest icke särskilda rekryteringsfrämjande åtgärder vidtages.

Den dåliga rekryteringen av flygförarpersonal kan medföra vådor för krigsorganisationen och är därför ägnad att ingiva allvarlig oro. Jag finner det därför vara en beredskapsangelägenhet av största vikt att åtgärder nu vidtages som är ägnade att tillförsäkra flygvapnet tillräckligt antal förare av krigsflygplan jämte erforderligt antal reserver.

Chefen för flygvapnet har i detta hänseende föreslagit vissa åtgärder för att dels tillföra flygvapnet erforderligt antal fältflygare och dels säkerställa att tillräckligt många fältflygare frivilligt kvarstannar i tjänst viss tid efter första anställningstidens slut. De föreslagna åtgärderna innebär förbättring av fältflygarnas befordrings- och löneförhållanden under anställningstiden ävensom förbättring av de ekonomiska förmåner, som kommer fältflygarna till del efter slutad anställning.

Orsakerna till den dåliga rekryteringen av fältflygare kan vara mångahanda. Förutom flygtjänstens egen natur med de risker och stora påfrestningar för personalen som tjänsten medför torde i rekryteringshämmande riktning verka främst det förhållandet att endast en mindre del av fältflygarna kan beredas framtida anställning inom flygvapnet medan större delen efter ett antal år måste skaffa sig annan utkomst. Under dessa omständigheter torde det jämväl vara hinderligt för rekryteringen att fältflygarna måste binda sig för anställning relativt lång tid med påföljd att de förhållandevis sent kan börja ägna sig åt ett annat yrke.

Det förslag rörande arméns manskapsorganisation, som Kungl. Maj:t genom propositionen 1952: 120 förelagt riksdagen, förutsätter att flertalet underbefäl i armén i fortsättningen skall kunna erhålla pensionsberättigande anställningar inom försvaret. Det skulle i och för sig vara önskt-

vårt därest motsvarande förmåner skulle kunna erbjudas fältflygarna. Inom flygvapnet är emellertid förhållandena i viss mån annorlunda än vid armén. Med hänsyn till de stora fysiska och psykiska krav, som oundgängligen måste ställas på förare av krigsflygplan, kan personalen icke vara krigsplacerad såsom förare av sådant plan under längre tid. En snabb omsättning av flygförarpersonalen är därför nödvändig. Jag vill i detta sammanhang erinra om att fältflygarna för närvarande icke får kvarstanna i tjänst längre än till det år vederbörande fyller 28 år. Det torde emellertid icke finnas möjlighet att bereda mer än ett fåtal av dem, som icke längre är lämpade som förare av krigsflygplan och som icke erhåller officersutbildning, sådan anställning inom försvaret, som ur ekonomiska eller andra synpunkter är tillräckligt lockande. Med hänsyn härtill anser jag det icke möjligt att i princip föreslå någon ändring i den nuvarande fältflygorganisationen. Även i fortsättningen måste alltså flygvapnets behov av flygförare till stor del tillgodoses genom personal, som anställes genom kontrakt för viss tid.

En förkortning av anställningstiden skulle otvivelaktigt innebära minskade svårigheter för fältflygarna vid övergången till civil verksamhet och därigenom verka rekryteringsfrämjande. En sådan åtgärd skulle emellertid medföra, att den årliga rekryteringen behövde betydligt ökas för att det minskade antalet årskullar i aktiv tjänst skulle uppvägas, och därmed skulle utbildningskostnaderna avsevärt stiga. Jag kan därför ej heller förorda en sådan utväg ur svårigheterna.

Med hänsyn till det anförda synes det nödvändigt att, därest anställningen som fältflygare skall bli tillräckligt lockande, fältflygarna erbjudes bättre ekonomiska förmåner än som nu utgår. Vad flygvapenchefen i sådant hänseende föreslagit syftar till icke blott att främja rekryteringen utan även att förmå nuvarande fältflygare att frivilligt kvarstå i tjänst efter första anställningstidens utgång. Att åtgärder i sådant syfte nu vidtages finner jag så mycket mera angeläget som första anställningstiden för den första årskullen fältflygare utgår innevarande år.

Chefen för flygvapnet har föreslagit viss ökning av fältflygarnas befordringsmöjligheter, innebärande bl. a. att beställningar i nuvarande Me 3 och 4 skulle inrättas för denna kategori. I samband därmed har även föreslagits nya tjänstegradsbenämningar för fältflygarpersonalen. Med hänsyn till den särställning inom försvarsorganisationen som fältflygarna otvivelaktigt intager på grund av arten av deras tjänstgöring och då en förbättrad befordringsgång torde bli till gagn för rekryteringen, finner jag i likhet med flygvapenchefen en sådan förbättring påkallad. Med hänsyn framför allt till de stora utbildningskostnaderna är det angeläget att fältflygarna kvarstår i tjänst så länge det med hänsyn till deras tjänstbarhet kan anses lämpligt. En förbättring av befordringsmöjligheterna synes ägnad att främja även detta syftemål. Jag kan därför i princip ansluta mig till flygvapenchefens förslag i denna del. Dock bör beställning som fältflygare av 1. graden kunna

erhållas tidigast vid tjänstgöring efter första anställningstidens utgång och beställning som förste fältflygare tidigast ett år därefter.

Även om den av mig förordade beföringsgången bör medföra en gynnsammare rekrytering samt uppmuntra till frivillig tjänstgöring efter första anställningstidens slut synes det ofrånkomligt med en förbättring jämväl av fältflygarnas avgångsförmåner. De förslag, som flygvapenchefen härutinnan framlagt finner jag mig i stort sett kunna godtaga. Jag förordar alltså, att nuvarande ekonomiska avgångsförmåner av olika slag som står fältflygarna till buds utbytes mot en tjänstepremie, som utan behovsprövning skall utbetalas till avgående fältflygare. Det har under ärendets remissbehandling ifrågasatts om icke åtminstone viss del av tjänstepremien för undvikande av missbruk borde utgå endast efter behovsprövning. Jag anser emellertid att varje inskränkning i rätten att utfå tjänstepremien skulle komma att motverka syftet med densamma. Tjänstepremien bör utgå med ett belopp motsvarande summan av ett visst antal månadslöner, beroende på anställningstidens längd. Mot det av flygvapenchefen föreslagna antalet månadslöner för varje särskilt fall har jag ingen erinran. Den månadslön, som skall ligga till grund för tjänstepremiens bestämmande, bör beräknas efter ortsgrupp 3 och den löneklass vederbörande tillhör vid avgången ur aktiv tjänst. Å sådan månadslön skall beräknas rörligt tillägg enligt de grunder, som gäller vid avgången. Hänsyn bör icke tagas till flygtillägg. Utbetalningen av tjänstepremien bör som regel ske månadsvis under ej alltför kort tid. Möjlighet bör emellertid föreligga att utbetala hela eller viss större del av tjänstepremien på en gång till den som styrker sig ha behov därav för sin framtida civila verksamhet.

Jag är för närvarande ej beredd taga ställning till frågan huruvida tjänstepremie skall tillkomma den som efter anställning som fältflygare tillträder annan statlig tjänst.

Jag biträder flygvapenchefens förslag att, därest fältflygare eller f. d. fältflygare avlider, 50 procent av intjänt tjänstepremie eller av återstod av sådan premie skall utgå till den avlidnes anhörige, mot vilken han är försörjningspliktig.

För den, som av någon orsak slutar före första anställningstidens utgång, bör nuvarande avgångsförmåner fortfarande gälla.

De som nu är anställda inom yrkesgrenen fältflygare synes icke böra komma i åtnjutande av den föreslagna tjänstepremien med mindre de kvarstannat i tjänst minst ett år efter första anställningstidens slut; i annat fall bör de erhålla samma avgångsförmåner som nu utgår.

Utbetalning av tjänstepremier och i förekommande fall prövning av ärenden rörande utfående av premiebelopp bör handhas av försvarets socialbyrå.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, vilka bli erforderliga vid ett genomförande av systemet med tjänstepremier.

Såsom jag tidigare erinrat får fältflygare f. n. kvarstå i tjänst endast till 28 års ålder. Jag föreslår emellertid att denna åldersgräns slopas samt att det skall ankomma på chefen för flygvapnet att i varje särskilt fall avgöra hur länge vederbörande med hänsyn till sin tjänstbarhet bör få kvarstå såsom fältflygare.

Chefen för flygvapnet har vidare föreslagit viss höjning av premierna för fullgjorda repetitionsövningar. Jag kan ej förorda att premien för de obligatoriska repetitionsövningarna höjes. Däremot biträder jag flygvapenchefens förslag om höjning av premierna för de frivilliga repetitionsövningarna till 1 000 kronor; höjningen bör dock ej gälla för den som under repetitionsövning uppbär lön från annan anställning i statens tjänst eller sådan icke-statlig anställning, vid vilken avlöningen utgår enligt av Kungl. Maj:t meddelade avlöningsbestämmelser. Förutsättning för erhållande av premier för fullgjorda repetitionsövningar bör givetvis vara att dessa övningar fullgjorts i flygtjänst.

Ett betydande antal fältflygare beräknas komma att frivilligt kvarstanna i tjänst efter första anställningstidens slut, därest nu förordade åtgärder i vad avser befordringsförhållandena och tjänstepremier genomföres. Detta medför i sin tur ett minskat rekryteringsbehov och därmed minskning av de stora utbildningskostnaderna. Kostnadsminskningen i detta hänseende torde vid fullt utbyggd organisation uppgå till betydligt större belopp än den utgiftsökning, som de nu föreslagna åtgärderna i och för sig medför.

De av mig sålunda föreslagna åtgärderna torde kunna tillämpas först från och med budgetåret 1953/54 och kommer därför ej att påverka anslagsbelastningen för budgetåret 1952/53. Nuvarande fältflygare bör — därest i övrigt förutsättningar för erhållande av tjänstepremie föreligger — komma i åtnjutande av sådan premie under villkor att han kvarstannar i tjänst åtminstone till och med utgången av juni månad 1953.

Slutligen vill jag erinra om angelägenheten av att fältflygarnas utbildning för civil anställning i fortsättningen intensifieras. För närvarande kombineras flygtjänsten under de tre sista vinterhalvåren med utbildning för något civilt yrke. Denna utbildning omfattar cirka 400 timmar varje halvår. Det torde icke vara möjligt att utöka detta timantal för varje halvår, men jag förutsätter att vederbörande myndigheter ägnar största omsorg åt denna del av fältflygarnas utbildning. Därest fältflygarna kvarstår i tjänst efter första anställningstidens slut erhålles givetvis motsvarande möjligheter att utöka denna utbildningsverksamhet, som måste anses vara av stor betydelse vid fältflygarnas övergång till civil verksamhet. ●

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna vad jag i det föregående föreslagit rörande förmåner åt fältflygare.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga leda-

Kungl. Maj:ts proposition nr 229.

möter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Fredrik v. Scheele.
